

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ: Η πολιτική ενδιωγμώ

Ο τίτλος του άρθρου προεξαγγέλλει το εξαγόμενο των συλλογισμών που ακολουθούν και αποτελεί την καταληκτική απάντηση στο προϋποτιθέμενο ερώτημα, σχετικό με τη μεταχείριση που επιφυλάσσεται στην πολιτική μέσα στο νέο πολιτειακό μόρφωμα, που στη δημιουργία του αποβλέπουν οι ρυθμίσεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ. Εξάλλου, η χρήση του εμπρόθετου «ενδιωγμώ», ως έννοιας συνδετικής των δύο κυρίων εννοιών που περιέχονται στην επικεφαλίδα, προεξαγγέλλει εμμέσως, πλην σαφώς, την αντίθεση του γράφοντος στο πολιτικό γεγονός που αντιπροσωπεύουν η κατάρτιση, η ψήφιση και η εφαρμογή αυτής της Συνθήκης.

Όμως, παρά την διαφαινόμενη προκατάληψη, κατεβλήθη ειλικρινής προσπάθεια, με την παράθεση του κειμένου εκείνων των άρθρων της Συνθήκης, που κατά γενική παραδοχή έχουν κρίσιμο και καθοριστικό χαρακτήρα μέσα στο όλο σύστημα των θεσπιζόμενων κανόνων, να δοθεί στον αναγνώστη η δυνατότητα προσωπικής τοποθέτησης απέναντι στο προϋποτιθέμενο ερώτημα και η ευχέρεια εξαγωγής συμπεράσματος διαφορετικού από εκείνο που εμφανίζεται στον τίτλο.

Επίσης, προς αποφυγήν εννοιολογικών συγχύσεων και χωρίς καμία πρόθεση εμπλοκής σε διαμάχες περί την ορολογίαν –άλλωστε ο συντάκτης του άρθρου δηλώνει αναρμόδιος περί τα τοιαύτα– διευκρινίζεται ότι ο όρος «πολιτική» χρησιμοποιείται με την έννοια του συνόλου των ενεργειών, που αποβλέπουν στην παραγωγή, παρουσίαση και εφαρμογή προτάσεων, σχετικών με την επίλυση ή διαρρύθμιση προβλημάτων και την επισήμανση ζητημάτων που εκφεύγουν από τη σφαίρα του ιδιωτικού και ανήκουν στη σφαίρα του συλλογικού-κοινωνικού. Θεωρώντας ως ουσιαστικό στοιχείο της ύπαρξης κάθε κοινωνού το δικαίωμά του να ενημερώνεται και να συναποφασίζει στη ρύθμιση των κοινών θεμάτων αλλά και εκτιμώντας παράλληλα ως ουσιαστικό στοιχείο λειτουργίας μιας κοινωνίας την απρόσκοπτη άσκηση αυτού του δικαιώματος, η έννοια της πολιτικής, όπως

---

* Ο Ευάγγελος Τσεκούρας είναι Δικηγόρος, D.E.A. Δημοσίου Οικονομικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο, Παρίσι, I-Σορβόννη, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας της Μόνιμης Ελλην. Αντιπροσωπείας στις Ε.Κ. από 1982-1985.

εδώ χρησιμοποιείται, συνυφαίνεται με την έννοια του πολίτη της δημοκρατούμενης πολιτείας.

Κάτω από αυτό το πρίσμα η έρευνα για απάντηση στο προϋποτιθέμενο ερώτημα δεν μπορεί να έχει άλλο περιεχόμενο, παρά την αναζήτηση των λειτουργιών που το πλαίσιο των διατάξεων της Συνθήκης αναγνωρίζει στη δημοκρατική αρχή και των δυνατοτήτων, που παρέχει, για την υλοποίησή της στο πεδίο των κοινών (κοινοτικών) θεμάτων, που η Συνθήκη αυτή φιλοδοξεί να ρυθμίσει.

Η διάρθρωση της ύλης του άρθρου προβλέπει, πριν από την παρουσίαση των κρίσιμων διατάξεων της Συνθήκης και τη συνακόλουθη κρίση, σχετικά με τη μεταχείριση, από αυτές, της «πολιτικής», μία σύντομη περιγραφή της συγκυρίας μέσα στην οποία αυτή η Συνθήκη καταρτίστηκε και υπογράφηκε, αντί δε επιλόγου, γίνεται υπαινικτικώς αναφορά σε κάποια γενικά προβλήματα που αφορούν την καθόλου διεθνή θέση της χώρας μας.

A. Υπογραφή της Συνθήκης

(Σκοπιμότητες-Αναγκαιότητες)

Η εξεταζόμενη Συνθήκη, όπως κάθε συστηματική δημιουργία του θετικού Δικαίου, στηρίζεται σε ένα λόγο δικαιολογητικό της κατάρτισής της και καθοριστικό του σκοπού της, ο οποίος εκφράζεται και αποκαλύπτεται μέσα από το περιεχόμενο των κατ' ιδίαν διατάξεών της. Οι συντάκτες κάθε δικαιοκτικού θετικού κειμένου, τοποθετούμενοι απέναντι στα ζητήματα που καλούνται να ρυθμίσουν, επιλέγουν εκείνες τις ρυθμίσεις που υπακούουν στον αρχικό λόγο και που οδηγούν στην πραγμάτωση του επιλεγμένου σκοπού. Στην προκειμένη περίπτωση, τα προβλήματα που κλήθηκαν, ή μάλλον ήλθαν αυτόκλητοι, να αντιμετωπίσουν οι συντάκτες της Συνθήκης προέκυψαν από δύο διαφορετικά γεγονότα και έτσι, θα ήταν χρήσιμο να καταταγούν σε δύο ομάδες σύμφωνα προς αυτήν την προέλευσή τους.

Στην πρώτη ομάδα, κατατάσσονται εκείνα τα προβλήματα που άρχισαν να προκύπτουν από την εφαρμογή της «Ενιαίας Πράξεως», που προβλέπει την κατάργηση κάθε ενδοκοινοτικού συνοριακού ελέγχου σχετικού με την ελεύθερη διακίνηση και κυκλοφορία προϊόντων, υπηρεσιών, εργαζομένων, επαγγελματιών κυρίως όμως κεφαλαίων και τη δημιουργία μιας πράγματι Ενιαίας, όχι Κοινής, Αγοράς, που θα ενσωματώνει, από 1.1.1993, τις αγορές όλων των χωρών-μελών. Ανεξάρτητα από την αναγκαιότητα ή την χρησιμότητα αυτής της εμβάθυνσης της υφισταμένης Κοινής Αγοράς, η θέσπιση κανόνων σχετικών με την αντιμετώπιση των προσθέτων αυτών προβλημάτων, αποτελούσε μία, κατ' αρχήν, αναγκαιότητα.

Στη δεύτερη ομάδα, κατατάσσονται εκείνα τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν από τη διάλυση της KOMEKON και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, όπως

και από την αλλαγή των εγκατεστημένων συστημάτων πολιτικής και κοινωνικής διακυβέρνησης στις χώρες-μέλη τους, σε συνδυασμό με την επιθυμία που γεννήθηκε στους λαούς τους για αναζήτηση πολιτικής σταθερότητας και οικονομικής ευμάρειας μέσα στους κόλπους της υφισταμένης Κοινότητας. Πρέπει να σημειώσουμε ότι, όταν οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών κατάρτιζαν, κατά το έτος 1985, την Ενιαία Πράξη δεν ήταν καθόλου ή ήταν ελάχιστα υποψιασμένες, για τα καταλυτικά γεγονότα της διετίας 1989-1991 και, φυσικά, δεν γινόταν κανένας λόγος για διεύρυνση. Η υπογραφή της Ενιαίας Πράξης προϋπέθετε την ύπαρξη του ψυχροπολεμικού τείχους που οριοθετούσε τη νέα μεγάλη Αγορά, απαγορεύοντας την διεύρυνσή της και επιτρέποντας έτσι την εμβάθυνσή της. Επίσης η υπογραφή της Ενιαίας Πράξης προϋπέθετε την Ομοσπονδιακή Γερμανία μέσα στα σύνορα που την παρέλαβε ο Αντενάουερ και όχι σε περίπου αυτά που την είχε επεκτείνει ο Μπίσμαρκ.

Η όποια προσέγγιση στο περιεχόμενο της Συνθήκης δεν μπορεί να αγνοήσει αυτά τα δεδομένα.

B. Περιεχόμενο της Συνθήκης

Αποτελεί κοινή παραδοχή, ότι πέρα από τις διατάξεις διακηρυκτικού-δεοντολογικού περιεχομένου και από αυτές που αντιμετωπίζουν τεχνικά διαδικαστικά προβλήματα, τα νέα στοιχεία που εισάγει η Συνθήκη και που την διαφοροποιούν από την ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης (1957) και την Ενιαία Πράξη (1986), μπορούν να συστηματοποιηθούν ως εξής: 1. Θεσμοποίηση ενιαίας Οικονομικής και Νομισματικής Πολιτικής, 2. Υιοθέτηση της αρχής της επικουρικότητας σχετικά με τη διάκριση των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα όργανα των κρατών-μελών και αυτά της Κοινότητας (Ευρωπαϊκής Ένωσης). 3. Θεσμοποίηση Κοινής (όχι ενιαίας) Εξωτερικής Πολιτικής. 4. Καθιέρωση της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας και 5. Θεσμοποίηση Ενιαίας πολιτικής σε θέματα VISAS (τα τελευταία δε θα απασχολήσουν τούτο το άρθρο). Αυτά τα νέα στοιχεία, σε συνδυασμό με τα υιοθετούμενα από τις προηγούμενες Συνθήκες, το παράγωγο δίκαιο και τη νομολογία του Δικαστηρίου των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, συγκροτούν, κατά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ, δικαίκο σύστημα με πεδίο εφαρμογής τα θέματα που, αποσπασμένα από την εξουσία των κρατών των χωρών-μελών, έχουν μεταταχθεί στο Κοινοτικό υπερχρατικό επίπεδο. Έτσι, σύμφωνα προς το άρθρο Γ Συνθήκης *«Η Ένωση διαθέτει ενιαίο θεσμικό πλαίσιο που εξασφαλίζει τη συνέπεια και τη συνέχεια των δράσεων που αναλαμβάνονται για την επίτευξη των στόχων της, ενώ παράλληλα τηρείται και αναπτύσσεται το κοινοτικό κεκτημένο. Η Ένωση μεριμνά, ειδικότερα, για τη συνοχή του συνόλου της εξωτερικής της δράσης στα πλαίσια των πολιτικών της στον τομέα των εξωτερικών σχέσεων, της ασφάλειας, της οικονομίας και της ανάπτυξης»*.

Μέσα από τη λογική του «ενιαίου θεσμικού πλαισίου» επιδιώκεται στα παρακάτω κεφάλαια η κριτική έκθεση του περιεχομένου των καινοτομιών της Συνθήκης, με την παράθεση του κειμένου των κρίσιμων άρθρων.

1. Ενιαία Οικονομική και Νομισματική Πολιτική

Σύμφωνα προς το άρθρο 102 Α Συνθ. «τα κράτη-μέλη ασκούν την οικονομική τους πολιτική με σκοπό να συμβάλουν στην υλοποίηση των στόχων της κοινότητας, όπως αυτοί ορίζονται στο άρθρο 2, και στα πλαίσια των γενικών προσανατολισμών που αναφέρονται στο άρθρο 103 παρ. 2. Τα κράτη-μέλη και η Κοινότητα δρουν σύμφωνα με την αρχή της οικονομίας της ανοικτής αγοράς με ελεύθερο ανταγωνισμό, που εννοεί την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, και σύμφωνα με τις αρχές του άρθρου 3 Α».

Το άρθρο 3 Α, αφού αναφέρεται στο συνδυασμό των δράσεων με σκοπό «τον αμετάκλητο καθορισμό συναλλαγματικών ισοτιμιών, γεγονός που θα οδηγήσει στην καθιέρωση ενιαίου νομίσματος, του ECU και τον καθορισμό και την άσκηση ενιαίας νομισματικής και συναλλαγματικής πολιτικής...», ορίζει στην παρ. 3: «Οι δράσεις αυτές των κρατών-μελών και της Κοινότητας συνεπάγονται την τήρηση των ακόλουθων κατευθυντήριων αρχών: σταθερές τιμές, υγιή δημόσια οικονομικά, υγιείς νομισματικές συνθήκες και σταθερό ισοζύγιο πληρωμών».

Επίσης στο άρθρο 103 παρ. 1 ορίζεται ότι «τα κράτη-μέλη θεωρούν τις οικονομικές τους πολιτικές θέμα κοινού ενδιαφέροντος και τις συντονίζουν στα πλαίσια του Συμβουλίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 102 Α», ενώ στην παράγραφο 2 και 3 ορίζεται ότι οι σχετικές, με τους προσανατολισμούς των οικονομικών πολιτικών, αποφάσεις λαμβάνονται με ειδική (σταθμισμένη) πλειοψηφία.

Οι αναφερόμενες στο άρθρο 3 Α κατευθυντήριες αρχές, στις οποίες υπακούουν οι αποφάσεις των Οργάνων για τον καθορισμό των οικονομικών πολιτικών (άρθρ. 102 Α και 103), εξειδικεύονται περαιτέρω ως εξής:

α) σχετικά με τη σταθερότητα των τιμών, στο άρθρο 109 παρ. 1 ορίζεται ότι «η επίτευξη υψηλού βαθμού σταθερότητας τιμών καταδεικνύεται από έναν πληθωρισμό του κράτους που προσεγγίζει το αντίστοιχο ποσοστό των τριών, το πολύ, κρατών-μελών με τις καλύτερες επιδόσεις από άποψη σταθερότητας τιμών».

β) Σχετικά με τις αρχές «υγιή δημόσια οικονομικά» και «σταθερό ισοζύγιο πληρωμών», αυτές, μετά από διαδοχικές παραπομπές στα άρθρα 104 Γ2, 109 Γ2 και 104 Γ14 εξειδικεύονται σε ειδικό προσηρητημένο πρωτόκολλο (σελ. 183 της επίσημης έκδοσης στα ελληνικά), όπου ορίζεται ότι «υφίστανται υγιή δημόσια οικονομικά όταν:

1. ο λόγος του προβλεπομένου και υφισταμένου δημοσιονομικού ελλείμματος, προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν είναι 3%.

2. Ο λόγος μεταξύ του δημοσίου χρέους και του ακαθάριστου εγχωρίου προϊόντος είναι 60%».

Το παραπάνω ειδικό πρωτόκολλο αντικαθίσταται και τροποποιείται με απόφαση του Συμβουλίου που λαμβάνεται ομοφώνως και μετά από πρόταση της Επιτροπής. (άρθρ. 104 Γ14).

Επίσης, στην περίπτωση που κράτος-μέλος δεν εκπληρώνει τους ανωτέρω όρους και δε λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για την εκπλήρωσή τους, το Συμβούλιο μέσα από τη διαδικασία των άρθρων 104 Γ3-10 δύναται να επιβάλλει κυρώσεις εξιχνούμενες μέχρι και την επιβολή «προστίμου ευλόγου ύψους» (άρθρο 104 Γ11).

γ) Σχετικά με την κατοχύρωση της αρχής της Νομισματικής σταθερότητας, η Συνθήκη προβαίνει στη σημαντικότερη καινοτομία της με την καθιέρωση ενιαίου νομίσματος και την ίδρυση ενιαίας Εκδοτικής Τράπεζας. Ειδικότερα:

– «Άρθρο 4Α: *Ιδρύεται, με τις διαδικασίες που προβλέπει η παρούσα Συνθήκη, ένα ευρωπαϊκό σύστημα κεντρικών Τραπεζών εφεξής καλούμενο (ΕΣΚΤ), και μία Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, καλούμενη (ΕΚΤ), που δρουν μέσα στα όρια των εξουσιών που τους ανατίθενται από την παρούσα Συνθήκη και το προσαρτημένο σ' αυτήν Καταστατικό του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ...*».

Σύμφωνα με το άρθρο 106 παρ. 1 «το ΕΣΚΤ αποτελείται από την ΕΚΤ και τις εθνικές κεντρικές Τράπεζες». Η ΕΚΤ, που κατά την παράγρ. 2 του άρθρ. 106 «διαθέτει νομική προσωπικότητα», διοικείται από διοικητικό συμβούλιο απαρτιζόμενο από (άρθρο 109 Α παρ. 1) «τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής της ΕΚΤ και τους Διοικητές των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών». Κατά την παρ. 2 του ίδιου άρθρου τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος και τέσσερα απλά), «διορίζονται μεταξύ προσώπων αναγνωρισμένου κύρους και επαγγελματικής εμπειρίας σε νομισματικά ή τραπεζικά θέματα με κοινή συμφωνία από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών... η θητεία τους είναι οκταετής και μη ανανεώσιμη».

Με βάση το περιεχόμενο του άρθρ. 105 «πρωταρχικός σκοπός του ΕΣΚΤ είναι η διατήρηση της σταθερότητας των τιμών. Με την επιφύλαξη του στόχου σταθερότητας των τιμών, το ΕΣΚΤ στηρίζει τις γενικές οικονομικές πολιτικές στη Κοινότητα προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων της... ενεργεί σύμφωνα με την οικονομία της ανοικτής αγοράς... και σύμφωνα με τις αρχές που εξαγγέλλονται στο άρθρο 3Α». Ως βασικά καθήκοντα του ΕΣΚΤ είναι, κατά την παρ. 2 του παραπάνω άρθρου: α. Να χαράζει και να εφαρμόζει την νομισματική πολιτική της κοινότητας. β. Να διενεργεί πράξεις συναλλάγματος, γ. Να κατέχει και να διαχειρίζεται τα επίσημα συναλλαγματικά αποθέματα των κρατών-μελών. δ. Να προωθεί την ομαλή λειτουργία των συστημάτων πληρωμών.

Όμως η σπουδαιότερη, από άποψη αποτελεσματικότητας, μεταβολή, επέρχεται με το άρθρο 105 Α όπου «1. Η ΕΚΤ έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να επιτρέψει

την έκδοση τραπέζογραμματίων μέσα στην Κοινότητα... 2. Τα κράτη-μέλη μπορούν να εκδίδουν κέρματα, η ποσότητα των ολοίων τελεί υπό την έγκριση της Ε.Κ.Τ....».

Διευκρινίζοντας ότι η διάκριση της Ε.Σ.Κ.Τ. και Ε.Κ.Τ. είναι νομοτεχνικού χαρακτήρα και αμφότερα διοικούνται από τα ίδια πρόσωπα, πρέπει να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στο άρθρο 107 όπου: «Κατά την άσκηση των εξουσιών... που τους ανατίθενται... ούτε η Ε.Κ.Τ. ούτε οι εθνικές κεντρικές τράπεζες ούτε κανένα μέλος των οργάνων λήψης αποφάσεων των ιδρυμάτων αυτών δε ζητάει ούτε δέχεται υποδείξεις από τα κοινοτικά όργανα ή οργανισμούς, από την κυβέρνηση κράτους-μέλους ή από άλλον οργανισμό. Τα κοινοτικά όργανα ή οργανισμοί καθώς και οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών αναλαμβάνουν την υποχρέωση να τηρούν την αρχή αυτή και να μην επιδιώκουν να επηρεάζουν...».

Προσθέτοντας τη δυνατότητα των προσώπων που διοικούν την Ε.Κ.Τ. και την Ε.Σ.Κ.Τ. να εκδίδουν κανονισμούς με γενική ισχύ που ισχύουν άμεσα σε όλες τις χώρες μέλη (άρθρο 108 Α παρ. 2), κρίνω σκόπιμο να παραθέσω το άρθρο 109 Β παρ. 1, όχι τόσο για το περιεχόμενό του, όσο για το χρησιμοποιούμενο ύφος: «1. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου (Υπουργών) και ένα μέλος της Επιτροπής μπορούν να συμμετέχουν χωρίς δικαίωμα ψήφου στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. της Ε.Κ.Τ. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου μπορεί να υποβάλλει προτάσεις, προς εξέταση και ψήφιση από το Δ.Σ. της Ε.Κ.Τ.».

Επειδή, η επιπλέον παράθεση διατάξεων με χαρακτήρα οικονομοτεχνικό και διαδικαστικό δεν κρίνεται απαραίτητη – ήδη το κείμενο έχει, αναγκαστικά, πλατιάσει – μπορούμε να εξαγάγουμε ως συμπέρασμα ότι η Συνθήκη διαμορφώνει ένα στενό πλαίσιο αρχών που είναι σύμφωνες με τις αρχές γνωστής κοινωνικής φιλοσοφικής σχολής οι οποίες εντέλει, εξειδικεύονται σε συγκεκριμένες επιταγές προδιαγράφουσες ακόμα και ποσοτώσεις. Μέσα σ' αυτό το ασφυκτικό πλαίσιο καλούνται οι εκλεγμένες κυβερνήσεις των χωρών-μελών να καθορίσουν τη γενική οικονομική πολιτική της Κοινότητας και να εντάξουν σ' αυτήν την οικονομική πολιτική της χώρας τους. Παράλληλα, η εξουσία της νομισματοπιστωτικής πολιτικής – του πλέον αποτελεσματικού υπηρετή της οικονομικής πολιτικής – έχει ανατεθεί σε ανεξάρτητες και ανέλεγκτες «προσωπικότητες», υποχρεωμένες να την ασκούν σύμφωνα με τις αρχές και τις επιταγές της Συνθήκης, ως θεματοφύλακες του πνεύματος και του γράμματος του υπερκρατικού καταστατικού Νόμου και να λειτουργούν ως ασπίδα απέναντι στις ενδεχόμενες παρεκτροπές των αιρετών Κυβερνήσεων.

2. Αρχή της Επικουρικότητας – Επιτροπή των Ε.Κ.

Σύμφωνα προς το άρθρο 3 Β Συνθ. «Η Κοινότητα δρα μέσα στα όρια των αρμοδιοτήτων που της αναθέτει και των στόχων που της ορίζει η παρούσα Συν-

θήκη. Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, η Κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη-μέλη και δύνανται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο».

Το πεδίο εφαρμογής της παραπάνω αρχής συμπίπτει με το πεδίο εφαρμογής της Συνθήκης, που καλύπτει σχεδόν ολόκληρο το εύρος των κρατικών δραστηριοτήτων – πλην της Εξωτερικής Πολιτικής, Εθνικής Άμυνας και Ασφάλειας – και φυσικά αφήνει ανεπηρέαστη την άσκηση της νομισματικής-πιστωτικής πολιτικής, που έχει εξ ολοκλήρου και αποκλειστικά ανατεθεί σε κοινοτικά όργανα (ΕΣΚΤ-ΕΚΤ). Οι συντάκτες της Συνθήκης έχοντας ως δεδομένο, κυρίως λόγω της Ενιαίας Πράξης, ένα προχωρημένο βαθμό ενοποίησης των κρατών με την αναπόφευκτη μετάθεση αρμοδιοτήτων από τα κρατικά στα υπερκρατικά Κοινοτικά Όργανα, αντί να προβούν σε έναν ακριβή, μετά ενδελεχή έρευνα, καθορισμό των ορίων ανάμεσα στην κρατική και υπερκρατική αρμοδιότητα, υιοθέτησαν σκόπιμα ή αβασάνιστα, την αρχή της επικουρικότητας.

Έτσι, τα κοινοτικά όργανα και κυρίως η Επιτροπή, πλέον των αρμοδιοτήτων που ρητώς τους αναγνωρίζει η Συνθήκη, έχουν τη δυνατότητα να εισέρχονται στο πεδίο ευθύνης των Εθνικών Κρατών και να υποκαθιστούν τα συντεταγμένα νόμιμα όργανά τους (Κοινοβούλιο-υπάλληλη Διοίκηση), όταν αυτά δεν μπορούν, με επάρκεια και αποτελεσματικότητα, να αναλάβουν την απαιτούμενη «δράση» προς ικανοποίηση των σκοπών της Συνθήκης.

Μολονότι ένας εκτεταμένος διάλογος μεταξύ νομικών έχει δώσει πλούσιο υλικό πάνω στα κριτήρια ενεργοποίησης του μηχανισμού της υπερκρατικής επικουρίας – το περιεχόμενο της εθνικής κυριαρχίας στο έλεος των δικανικών συλλογισμών! –, η ουσιαστική ερμηνεία, άλλωστε «αυθεντική», προήλθε από τους ίδιους τους συντάκτες και υποστηρικτές της Συνθήκης, που ανοικτά μίλησαν για «απειλή δικτατορίας τεχνοκρατών» (Κολ, Μέιτσορ, Σιράκ). Βέβαια αναφέρονται μόνο στην Επιτροπή των Ε.Κ., σχετικά με την αρχή της επικουρικότητας και σιωπούν για την παντοδυναμία της Ε.Κ.Τ. Ανεξάρτητα από τις θεωρητικού χαρακτήρα ερμηνείες, η μέχρι τώρα κοινοτική πρακτική πείθει ότι η αρχή της επικουρικότητας, αφημένη στην παμφάγο διάθεση της Επιτροπής και ερμηνευόμενη από το Δικαστήριο των Ε.Κ., θα μετουσιωθεί σε αρχή νομιμοφανούς εισβολής των υπερκρατικών οργάνων σε χώρους ευθύνης των κρατών-μελών. Άλλωστε αποδεχόμενοι ως σκοπό της Συνθήκης, την προώθηση και ολοκλήρωση της ενοποιητικής διαδικασίας, το κριτήριο της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού, λειτουργεί κατά λογική αναγκαιότητα ως τεκμήριο αρμοδιότητας υπέρ των Οργάνων της «Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Δεδομένου ότι η Επιτροπή των Ε.Κ., κύριος φορέας των «επικουρικών» εξουσιών απολαύει της αυτής ανεξαρτησίας και ασυλίας με τους διοικητές της

Ε.Κ.Τ., (άρθρ. 157 Συνθ.) αποφάσεις σχετικές με κρίσιμα θέματα της κοινωνικής και οικονομικής ζωής μιας χώρας, μπορούν να αφαιρούνται από τα αιρετά και υποκειμένα στο λαϊκό έλεγχο Όργανα του Εθνικού-Κράτους και να μετατίθενται στην ανέλεγκτη κοινοτική σφαίρα. Η ρητή κατάργηση του άρθρου 6 της Συνθήκης Ρώμης που προέβλεπε ότι «παρ. 2 τα όργανα της Κοινότητας φροντίζουν ώστε να μη θέτουν σε κίνδυνο την εσωτερική και εξωτερική σταθερότητα (σ.σ. οικονομική) των κρατών-μελών» θεωρείται ότι θα αποτελέσει το ερμηνευτικό άλλοθι για την συστηματοποίηση της υπερκρατικής επέμβασης.

3. Κοινή Εξωτερική Πολιτική

Στον τίτλο V της Συνθήκης θεσπίζεται κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας. Σύμφωνα προς το άρθρ. 1.2.2. «*Το Συμβούλιο υιοθετεί, όποτε το κρίνει αναγκαίο, κοινή θέση. Τα κράτη-μέλη μεριμνούν ώστε οι εθνικές τους πολιτικές να είναι σύμφωνες με τις κοινές θέσεις*». Επίσης σύμφωνα με το άρθρο 1.3.1. «*Με βάση τους γενικούς προσανατολισμούς του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το Συμβούλιο (Υπουργών) αποφασίζει ότι ένα θέμα θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο κοινής δράσης*».

Για τη λήψη των παραπάνω αποφάσεων ισχύει η αρχή της ομοφωνίας (άρθρ. 1.8). Η αρχή αυτή διασπάται στις περιπτώσεις των αποφάσεων που αφορούν την έναρξη της κοινής δράσης, την εμβέλειά της, τους γενικούς και ειδικούς στόχους της, ως και τις χρησιμοποιούμενες μεθόδους κατά την εξελικτική πορεία, αφού παρέχεται η δυνατότητα στο Συμβούλιο, που αποφασίζει ομόφωνα, να επιτρέψει σ' αυτά τα θέματα λήψη αποφάσεων με ειδική (σταθμισμένη) πλειοψηφία 54 τουλάχιστον ευνοϊκών ψήφων, προερχομένων από οκτώ τουλάχιστο μέλη.

Όμως, με τη κοινή δήλωση, προσηρτημένη στο κείμενο της Συνθήκης (σελ. 239 επίσημης έκδοσης στα ελληνικά) ορίζεται ότι: «...τα κράτη-μέλη θα αποφεύγουν, κατά το δυνατόν, όσον αφορά τις αποφάσεις, που απαιτούν ομοφωνία, να εμποδίζουν τη λήψη ομόφωνης απόφασης όταν υπέρ της συγκεκριμένης απόφασης έχει συγκεντρωθεί ειδική πλειοψηφία».

Με τις παραπάνω περίπλοκες και κατ' αρχάς περιεργες ρυθμίσεις, που καθιερώνουν την αρχή της ομοφωνίας και ταυτοχρόνως θεσμοποιούν την, δι' ομοφωνίας, λήψη αποφάσεων που επιτρέπουν την εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας και σε συνδυασμό με την πολιτικού χαρακτήρα δέσμευση της προσηρτημένης Δήλωσης, αποκτούν επίσημο και θεσμοποιημένο χαρακτήρα οι ανέκαθεν υφιστάμενοι μηχανισμοί πιέσεων, που αποσκοπούν στη μεταβολή της στάσης των κυβερνήσεων σε θέματα Εξωτερικής Πολιτικής. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι κυβερνήσεις των χωρών-μελών, ειδικά των ασθενεστέρων, όχι μόνον υποχρεώνονται, ευκολότερα, σε αλλαγή θέσεως αλλά χρησιμοποιούν τη Συνθήκη ως

άλλοι για να δικαιολογήσουν αυτήν την μεταβολή απέναντι στους πολίτες των χωρών τους.

4. *Ιθαγένεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Με το άρθρο 8 θεσπίζεται Ιθαγένεια της Ένωσης και ορίζεται ότι πολίτης της Ένωσης είναι κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα ενός κράτους-μέλους. Η παραπάνω διάταξη, από μόνη της εξεταζόμενη, έχει θετικό χαρακτήρα και θα μπορούσε, συνδυαζόμενη με τη διεύρυνση της Κοινότητας σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, να δημιουργήσει τη συνείδηση του πολίτη της ενιαίας δημοκρατικής Ευρώπης.

Επίσης η αναγνώριση του δικαιώματος εκλέγειν και εκλέγεσθαι, κατά τις δημοτικές εκλογές, στους πολίτες της Ένωσης, που κατοικούν σε δήμους κράτους-μέλους άλλου, από αυτό του οποίου είναι υπήκοοι (άρθρ. 8 Β Συνθ.), είναι μέτρο σύμφωνο με τις δημοκρατικές αρχές και ανταποκρίνεται στο σκοπό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Όμως, οι παραπάνω θετικές, κατ' αρχάς, διατάξεις όπως και η επίσης χρήσιμη διάταξη του άρθρ. 8 Γ Συνθ. για παροχή διπλωματικών και προξενικών διευκολύνσεων, πρέπει να συνεξετασθούν με αυτήν του άρθρου 8 Β παρ. 3, σχετική με την αναγνώριση δικαιωμάτων κατά τις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 137 Συνθ., που σχεδόν επαναλαμβάνει το ταυτόριθμο Συνθήκης Ρώμης, «*το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελείται από αντιπροσώπους των λαών των κρατών, που έχουν συνενωθεί στην Κοινότητα και ασκεί τις εξουσίες που του αναθέτει η παρούσα Συνθήκη*».

Για την εκλογή αυτών των αντιπροσώπων των λαών-κρατών το άρθρο 8 Β παρ. 3 αποδέχεται ότι «*...κάθε πολίτης της Ένωσης, που κατοικεί σε κράτος-μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος, έχει το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο κράτος-μέλος της κατοικίας του, υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του εν λόγω κράτους...*».

Προχωρώντας σε ερμηνευτική σύγκριση των δύο διατάξεων και βασιζόμενοι στην δεδομένη άποψη ότι λαός του κράτους είναι οι πολίτες του, δηλ. τα φυσικά πρόσωπα που συνδέονται μαζί του με τον νομικό δεσμό της ιθαγένειας, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι έχει επιλοχωρήσει αντίφαση στο κείμενο της Συνθήκης, φαινόμενο όχι σπάνιο σε εκτεταμένα νομοθετικά κείμενα. Η προκύπτουσα από το συνδυασμό των δύο άρθρων ρύθμιση για παροχή δικαιώματος συμμετοχής στις διαδικασίες αντιπροσώπευσης του λαού ενός κράτους, όχι μόνο στους πολίτες του αλλά και στους κατοίκους της εδαφικής του επικράτειας, υπό τον όρον της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας, δεν εντάσσεται σε συστηματικό νομικό συλλογισμό.

Βεβαίως, η παραπάνω ερμηνευτική διαπίστωση προϋποθέτει αποδοχή σχέ-

σεως ταυτότητας ανάμεσα στο λαό του κράτους και στους πολίτες του, που εδράζεται στη κοινή συνείδηση των πολιτών ότι αποτελούν μέλη μιας συλλογικής κοινωνικής οντότητας εκφραζόμενης μέσα από το δεδομένο πολιτειακό σχήμα. Ειδικότερα στην περίπτωση της ευρωπαϊκής ηπείρου, που η δημιουργία και η σύνταξη των συγχρόνων κρατών της στήριχθηκε στην ύπαρξη των διαφορετικών εθνών, το περιεχόμενο αυτής της κοινής συνείδησης, δεν απαρτίζεται μόνον από απλά στοιχεία της κοινωνικής-οικονομικής συγκυρίας, αλλά είναι εμπλουτισμένη από το ιστορικό και πολιτισμικό φορτίο της διαχρονικής εθνικής παρουσίας.

Όμως, αυτή η διαπιστωθείσα αντίφαση ανάμεσα στις δύο διατάξεις αίρεται, αν η έννοια «λαός κράτους» ορισθεί ως το σύνολο των κατοίκων της εδαφικής του επικράτειας. Αν κατ' αυτόν τον τρόπο νοηματοδοτηθεί η έννοια «λαός κράτους», τότε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο αποτελεί Όργανο που απαρτίζεται από αντιπροσώπους των μονίμων κατοίκων της εδαφικής επικράτειας των χωρών-μελών, υπό τον όρον ότι τα φυσικά πρόσωπα, που συνιστούν το νέο «λαό», διαθέτουν την ευρωπαϊκή ιθαγένεια.

Έχω το βάσιμο φόβο ότι δεν επιλοχώρησε, κατά την κατάρτιση της Συνθήκης, νομοτεχνικό λάθος. Όπως επιβεβαιώνεται από το όλο περιεχόμενο της Συνθήκης και από το πνεύμα που αυτή αποπνέει, πρόκειται για υιοθέτηση αντιλήψεων του χυδαίου ευρωπαϊσμού και αποσκοπεί στη διάλυση των εθνικών οντοτήτων με σκοπό την δημιουργία ενός πληθυσμιακού ευρωπαϊκού «αχταρμά», που θα αναγνωρίζεται στο όνομα της Ευρώπης.

Κάτω από ένα τέτοιο πρίσμα, η θέσπιση της κοινής ευρωπαϊκής ιθαγένειας γίνεται σύμβολο και μέσον αφανισμού των διαμορφωμένων πολιτισμών αλλά και ξεριζώματος της ιστορικής μνήμης. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το μόνο άμεσα εκλεγμένο από τους λαούς υπερκρατικό όργανο, μετατρέπεται, με τη σειρά του, σε αντιπροσωπευτικό σώμα του νέου πληθυσμιακού μορφώματος. Το ερώτημα που τίθεται είναι η σκοπιμότητα της υιοθέτησης τέτοιων απόψεων.

Γ. Η Πολιτική Ευρώπη του Μάαστριχτ

1. Η ίδρυση της «κομψής αυτοκρατορίας»

Η συζητούμενη Συνθήκη φέροντας τον βαρύγδουπο τίτλο «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση», ενώ ξεκίνησε από την ανάγκη ρύθμισης θεμάτων που προέκυψαν με την υιοθέτηση της Ενιαίας Πράξης, προχώρησε σε δυσανάλογα μεγαλύτερο βαθμό οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης των χωρών-μελών, ερχόμενη έτσι αντιμέτωπη με το κρίσιμο πρόβλημα του σύγχρονου κόσμου, σχετικό με τη δημιουργία και την οργάνωση διακρατικών οργανισμών συνεργασίας ή νέων πολυεθνικών πολιτειακών οντοτήτων.

Η απάντηση στο παραπάνω πρόβλημα, το σχετικό με τη διαδικασία αλλά

και το περιεχόμενο της οργάνωσης των νέων σχημάτων, αποτελεί το σπουδαιότερο, ίσως, αιτούμενο της σύγχρονης πολιτικής σκέψης και οι, περί αυτό, αντιπαραθέσεις θα σημαδέψουν τη μεταβατική ιστορική φάση που σήμερα διανύουμε.

Σχετικά με το «διακρατικό» τύπο που δέχεται η Συνθήκη, πρώτη διαπίστωση είναι η υιοθέτηση της μορφής της συνενώσεως των χωρών και η άρνηση μιας προχωρημένου βαθμού διακρατικής συνεργασίας. Μία πρώτη σκέψη μας υποχρεώνει να αναζητήσουμε αναλογίες στη διαφορά ανάμεσα στα γνωστά σχήματα της ομοσπονδίας και της συνομοσπονδίας. Η απόσπαση από τα κράτη-μέλη της εξουσίας καθορισμού του πλαισίου οικονομικής-δημοσιονομικής πολιτικής τους και κυρίως της εξουσίας εκδόσεως νομίσματος, όπως και η ανάθεση αυτών των εξουσιών σε κοινοτικά-υπερκρατικά όργανα, μας υποχρεώνει στη σκέψη ότι οι Συντάκτες της Συνθήκης απέβλεψαν στην σταδιακή εφαρμογή κάποιου ομοσπονδιακού προτύπου. Προς την υιοθέτηση αυτού του συμπεράσματος, μας ενισχύει η προσηρητέμη στη Συνθήκη Δήλωση για την ανάγκη καθορισμού κοινής εξωτερικής πολιτικής, ακόμη και στην περίπτωση διαφωνίας. Άλλωστε δεν πρέπει να μας διαφύγει, ότι στο αρχικό σχέδιο της Συνθήκης ανεφέρετο, μεταξύ των σκοπών της, η διαμόρφωση ενός ομοσπονδιακού συστήματος. Αυτή η αναφορά εξέλιπε μετά από απαίτηση της βρετανικής κυβερνήσεως.

Όμως, πέρα από αυτές τις πρώτες παρατηρήσεις, που επιβάλλουν κάποιους στοιχειώδεις κανόνες έρευνας, διαπιστώνουμε ότι η βασική καινοτομία της Συνθήκης δεν βρίσκεται στη μετάθεση εξουσιών από τα κράτη στο υπερκράτος, αλλά στην θεσμοποίηση κατευθυντήριων αρχών οικονομικής πολιτικής που εξικνείται μέχρι και την επιβολή εξειδικευμένων επιταγών, καθώς και τον καθορισμό ποσοτώσεων σε κρίσιμα οικονομικά μεγέθη. Κάποιες γνωστής ιδεολογικής αφετηρίας αντιλήψεις οικονομικής πολιτικής, αφαιρούνται από το πεδίο της ενδοκρατικής πολιτικής αντιπαραθέσης, αναγόμενες σε μόνο μόνιμο νόμιμο πλαίσιο – και μάλιστα πολύ εξειδικευμένο – με το οποίο πρέπει να είναι σύμφωνες όλες οι σχετικές με την οικονομία αποφάσεις, τόσο σε υπερκρατικό όσο και σε εθνικό-κρατικό επίπεδο.

Το καινοτόμο στοιχείο της Συνθήκης δε σχετίζεται τόσο με τον καθορισμό των Οργάνων που λαμβάνουν αυτές τις αποφάσεις, αλλά με αυτό τούτο το περιεχόμενό τους. Οι όποιες αποφάσεις στον τομέα της οικονομικής και, αναπόφευκτα, της κοινωνικής πολιτικής δε θα αποτελούν παρά εκφράσεις και εφαρμογές τούτου του συγκεκριμένου πλαισίου.

Το συμπέρασμα περιέχει τη διαπίστωση ότι αποφάσεις που ανήκαν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών κρατών και το περιεχόμενό τους διεμορφώνετο μέσα από διαδικασίες σύμφωνες με την δημοκρατική αρχή, πρέπει τώρα να έχουν περιεχόμενο σύμφωνο με το περιεχόμενο των επιταγών της Συνθήκης. Το ερώτημα, σχετικά με τον εθνικό ή υπερκρατικό χαρακτήρα των Οργάνων που θα υλοποιούν αυτές τις επιταγές, είναι δευτερεύον.

Όμως αυτό το καινοτόμο στοιχείο της Συνθήκης, δηλαδή η υιοθέτηση δόγ-

ματος οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής με δεσμευτική ισχύ σε όλες τις χώρες μέλη και εξοπλισμένο, πλέον των άλλων, με το νομικό καταναγκασμό, κατ' ουδένα τρόπο αποτελεί ειδολογικό στοιχείο του ομοσπονδιακού συστήματος. Η ομοσπονδία ως δημιουργήμα των μεγάλων δημοκρατικών επαναστάσεων του ΙΗ΄ -ΙΘ΄ αιώνα, δεν προϋποθέτει θεσμοποίηση κοινωνικού-οικονομικού δόγματος, αναγνωρίζει την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και απαιτεί αυστηρή διάκριση αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπερκρατικών και περιφερειακών οργάνων.

Έχω την εντύπωση ότι ο «νεωτερικισμός» της Συνθήκης του Μάαστριχτ αποτελεί στοιχείο που «προσιδιάζει», τηρουμένων των ιστορικών αναλογιών, στις πολύ γνωστές «Άγιες Αυτοκρατορίες» που διέπρεψαν επί αιώνες στην Ευρωπαϊκή Ιστορία, στηρίζοντας τη διακυβέρνηση της πολυεθνικής τους επικράτειας σε απρόσβλητα δόγματα και έχοντας αναθέσει τη διασφάλιση και υλοποίησή τους σε ιερές-ευγενείς «προσωπικότητες». Οι συντάκτες της Συνθήκης, θέλοντας να προωθήσουν τη διαδικασία ενοποίησης και ταυτοχρόνως να διασφαλίσουν συγκεκριμένα οικονομικά και όχι μόνον, συμφέροντα, αξιοποιώντας την συγκεκριμένη υπεροχή του νεοφιλελευθερισμού, στράφηκαν προς τα γνώριμα σ' αυτούς πρότυπα οργάνωσης και διοίκησης πολυεθνικών συνόλων.

Η υιοθέτηση της αρχής της επικουρικότητας, αμιγές δάνειο και κατά το περιεχόμενον αλλά κυρίως ως προς το όνομα, από τη Διοίκηση της Παπικής Εκκλησίας, ενισχύει αυτήν την άποψη. Επίσης, η θέσπιση Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας με τη σταδιακή υποβάθμιση της έννοιας του πολίτη του Εθνικού Κράτους και ό,τι αυτή συνεπάγεται, λειτουργεί προς την κατεύθυνση της διαλύσεως των δημοκρατικών κοινωνιών, που είναι πολιτειακά συγκροτημένες γύρω από τον ιστορικό-πολιτισμικό άξονα του Έθνους.

Κατηγορείται η Συνθήκη του Μάαστριχτ, και μάλιστα από πολλούς των υποστηρικτών της, ότι οδηγεί στην καθιέρωση της «κομψής δικτατορίας των τεχνοκρατών». Όμως το κακό της τεχνοκρατίας, και όχι μόνο στην προκειμένη περίπτωση, είναι δευτερογενές. Το πρώτο αμάρτημα βρίσκεται στην αφαίρεση από τους λαούς του δικαιώματος να επιλέγουν το πλαίσιο της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής, με την αναγωγή σε θεσμοποιημένο δόγμα καθορισμένων αρχών και επιταγών, που αφορούν αυτές τις πολιτικές. Η υλοποίηση αυτών των επιταγών και η διασφάλισή τους δεν μπορεί παρά να ανατεθεί σε άτομα που τα μόνα κριτήρια επιλογής τους, θα είναι η προσήλωση στο συγκεκριμένο δόγμα και η ικανότητά τους για την αποτελεσματική εφαρμογή του. Η δημιουργία ενός σύγχρονου «τεχνοκρατικού ιερατείου», είναι αναπόφευκτη, ενώ η δημοκρατική αρχή στερείται του κρισιμότερου πεδίου εφαρμογής της, αυτού της κοινωνικής-οικονομικής πολιτικής, που θεωρείται ο αψευδέστερος μάρτυρας της ισχύος της.

2. Το περιεχόμενο της πολιτικής στην «Ευρώπη των Νομαρχιών»

Είναι ενδεικτική και απαιτεί ενδελεχή και συστηματική εξέταση που δυστυχώς εκφεύγει του σκοπού αυτού του άρθρου, η διατύπωση του γενικού περιεχομένου άρθρ. ΣΤ Συνθήκης. Αφού στην πρώτη παράγραφο διακηρύττει ότι «η Ένωση σέβεται την εθνική ταυτότητα των κρατών-μελών της, των οποίων τα κυβερνητικά συστήματα βασίζονται στις δημοκρατικές αρχές», ολοκληρώνει με την τρίτη (τελευταία) παράγραφο: «Η Ένωση διαθέτει τα μέσα που απαιτούνται για την επίτευξη των στόχων της και για την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών της».

Η Συνθήκη φρονίμως ποιούσα και για να διατηρήσει την ενότητα του περιεχομένου της, ουδέν αναφέρει για εφαρμογή της δημοκρατικής αρχής στα ίδια Όργανα και στις ακολουθητέες διαδικασίες, τις σχετικές με την υιοθέτηση και την υλοποίηση των πολιτικών της. Η δημοκρατική αρχή εισάγεται, *εμμέσως*, αφού τίθεται ως προϋπόθεση της λειτουργίας των «*κυβερνητικών συστημάτων*» των κρατών-μελών της.

Έχω την γνώμη ότι, με την παράθεση των σχετικών άρθρων, έχει περιγραφεί το «εύρος» των δυνατοτήτων που διαθέτουν τα δημοκρατικώς εκλεγμένα «συστήματα» να καθορίζουν την οικονομική πολιτική των χωρών τους και ό,τι αυτή συνεπάγεται στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής. Αν προσθέσουμε την αύξηση του αριθμού των θεμάτων, που εμπίπτουν πλέον στο ρυθμιστικό πεδίο της Συνθήκης και την συνεχώς αυξανόμενη τάση της Επιτροπής των Ε.Κ. να ασκεί σε όλη την έκταση τις αρμοδιότητές της, σε συνδυασμό με την μη συμμετοχή των Εθνικών Κοινοβουλίων στην λήψη των αντίστοιχων αποφάσεων, οδηγούμαστε στο λογικό συμπέρασμα ότι βρισκόμαστε εν όψει της «Ευρώπης των περιφερειών», ή, επί το ελληνικότερον, της «Ευρώπης των νομαρχιών». Η όλο και περισσότερο χρησιμοποιούμενη φράση «*μα είναι απόφαση της Ε.Ο.Κ.*» θα αποτελεί, μοιραία, το άλλοθι για τη συνεχή αποδυνάμωση της δημοκρατικής αρχής και της εθνικής κυριαρχίας.

Έχω την εντύπωση ότι η φράση αυτή αποδίδει περισσότερο από την όποια εμπειριστατωμένη και τεκμηριωμένη ανάλυση, την ουσία της, από χρόνια, διαμορφούμενης κοινοτικής πραγματικότητας, που τώρα κατοχυρώνεται και ενδυναμώνεται από τη νέα Συνθήκη. Το λαϊκό αισθητήριο ορθότατα εκφράζει, με το γλωσσικό του όργανο, ότι η «Ε.Ο.Κ. και οι αποφάσεις της», είναι κάτι άλλο, ξένο, όμως *υπερκείμενο* και άρα επικρατέστερο, *ακόμα και όταν είναι αντίθετο με αυτό που θεωρούμε σωστό*. (Χρήση του εναντιωματικού «μα»).

Μέσα σ' αυτό το υπερκείμενο και δεδομένου περιεχομένου θεσμικό πλαίσιο, ο γνήσιος πολιτικός λόγος δεν μπορεί παρά να ασφυκτιά. Η φιλόσοφος πολιτική σκέψη που μελετά την κοινωνική πραγματικότητα αναζητώντας ιδεολογίες και διαμορφώνοντας προτάγματα, η μάχιμη πολιτική που αποβλέπει στη σύζευξη του θεωρητικού προτάγματος με τα δεδομένα της πραγματικότητας, καταδικάζονται στην περιθωριοποίηση και το μαρασμό. Τα πολιτικά κόμματα παύουν να λειτουργούν ως χώροι συλλογικής πολιτικής σκέψης και έκφρασης, μετατρέπόμενα σε

στέγαστρα «τεχνοκρατών» και αμφιλεγόμενου ήθους διαχειριστών. Οι κυβερνήσεις των κρατών από εκλεγμένα όργανα υπόλογα απέναντι στους λαούς τους για την υλοποίηση εγκεκριμένων πολιτικών, μεταβάλλονται οριστικώς σε συμπράττοντα όργανα επιφορτισμένα με την εξειδίκευση και την εκτέλεση των θεσμοποιημένων επιταγών της Συνθήκης. Ο πολίτης, αποδεχόμενος ένα τέτοιο πλαίσιο πολιτικής λειτουργίας, ευνουχίζει αναγκαστικά την πολιτική του σκέψη και δράση, ανάγοντας ως κύριο κριτήριο των επιλογών του την όσο το δυνατόν πιο ανώδυνη εφαρμογή των δεδομένων αποφάσεων. Και φοβάμαι ότι τότε η «πολιτική», για να υπάρξει, θα καταληφθεί από τη νοσταλγία της κατακόμβης και της γιάφκας.

Η παραπάνω παράγραφος περιγράφει ένα οργουελικό σκηνικό, αναπόφευκτο στην εξέλιξη του που, ευτυχώς, τελεί υπό την προϋπόθεση της τελικής εφαρμογής αυτής της Συνθήκης. Γι' αυτό και σε όλες τις χώρες-μέλη της κοινότητας αρχίζει πλέον να γίνεται συνείδηση ότι το κύριο πολιτικό χρέος αυτών, που εξακολουθούν να πιστεύουν στην αξιοπρέπεια του πολίτη και στο αδιαπραγμάτευτο της δημοκρατικής αρχής, είναι η ενεργός αντίθεση στον κίνδυνο επικράτησης της «κομψής αυτοκρατορίας».

Αντί Επιλόγου

Όπως αναφέρεται στην εισαγωγή, η Συνθήκη του Μάαστριχτ είναι μια συνδυασμένη απάντηση απέναντι στις απαιτήσεις της ενοποιημένης αγοράς αλλά και στις αιτήσεις των πρώην «σοσιαλιστικών» χωρών για είσοδο στην Κοινωνική Ευρώπη. Οι ίδιες διατάξεις που διαμορφώνουν το πλαίσιο των γνωστών αρχών, υψώνουν ταυτόχρονα ένα νέο τείχος απέναντι στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Ανεξάρτητα από τη δυνατότητα των χωρών της υφιστάμενης κοινότητας να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της Συνθήκης – η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στον πίνακα των προβληματικών – η «Ευρωπαϊκή Ένωση» έχει ως δεύτερο γενεσιουργό λόγο, τον ουσιαστικό αποκλεισμό της μισής ευρωπαϊκής ηπείρου.

Στις 3.9.92 κατά την περιβόητη τηλεοπτική συνέντευξη του σχετική με το Γαλλικό Δημοψήφισμα, ο Γάλλος Πρόεδρος Φρ. Μιττεράν, απαντώντας σε σχετική ερώτηση, αφού παραδέχθηκε ότι η ιδρυόμενη Ένωση περιλαμβάνει μόνο δυτικοευρωπαϊκές χώρες, συμπλήρωσε αυτοεπιβεβαιούμενος: «Ναι, όλες οι χώρες είμαστε δυτικές, εκτός από την περίπτωση της Ελλάδας». Είναι προφανές ότι ο Γάλλος Πρόεδρος προχωρεί πέραν των οικονομικών αναλύσεων και αναζητεί διακρίσεις διαμορφωμένες μέσα στους αιώνες της Ευρωπαϊκής Ιστορίας. Η παρατήρηση του Γάλλου Προέδρου, πρωτεργάτη της Συνθήκης και, κατ' ανάγκην, αυθεντικού ερμηνευτή του σκοπού της, αποτελεί, ίσως, το καλύτερο μάθημα πολιτικού ρεαλισμού για μας τους Έλληνες και ειδικότερα για τους ιθαγενείς ευρωπαίους.